תפארת יוסף — פרשת וילך שבת תשובה

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא וד' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה.איתא בזוה"ק (וילך רפ"ג:) וילך לאן הלך אלא וילך כגופא בלא דרועא. הענין בזה, כי כל עבודת מרע"ה היה להכניס כח עבודותיו אל כל הכלל ישראל. ואמר היום מלאו ימי ושנותי, שבזה היום נשלם בתכלית השלימות. והגם שמשה רבינו נולד שלם כדאיתא בזוה"ק (וירא ק"כ:) משה משה לא פסיק טעמא בגיוויהו בגין דמיומא דאתילד לא אעדי מניה שכינתא. וכדאיתא בש"ס (ר"ה כ"א:) נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולן נתנן למשה חסר אחת שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים. והיינו שבירר עצמו עד כמה שאין כח ביד הנברא לברר עצמו יותר שהיה גדול שבנבראים. וכדאיתא בש"ס (חולין קל"ט:) משה מן התורה מנין שנאמר בשגם הוא בשר. וביאר בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה שמזה ראיה שהיה גדול שבנבראים, מאחר שהשי"ת מתפאר לנגדו בשגם הוא בשר. מזה משמע שהוא הגדול שבנבראים, והשי"ת מתפאר לנגדו שגם הוא בשר, ומה זה שאמר היום מלאו ימי ושנותי, שבזה היום נשלם. רק זה עבודתו שהיה לו להכניס קדושה ועבודה אל כל הכלל ישראל הושלם בזה היום. וזה שאמר וד' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה, והיינו כי מאחר שנשלם שכל עבודותיו הוכנס אל הכלל ישראל. וממילא אילו היה עובר את הירדן היה נתבטל לגמרי מדת הכעס מן העולם. כי ירדן רומז על כעס כדאיתא בש"ס (נדרים כ"ב:) ההוא שעתא לא עברינן ירדנא. וכדאיתא (בספר יצירה) ירדן בעולם כבד בנפש. והיינו אילו עבר את הירדן היה מראה שאין שום כעס אצל ישראל, ולפעמים שאנו רואים אצל ישראל כעס הוא הכל רותחא דרבנן. ואמר לו השי"ת כי לא תעבור את הירדן הזה, היינו לעת עתה בהכרח להיות מדת הכעס בעולם, כי אילו היה נתבטל לגמרי מן העולם לא היה שייך שום עבודה, כי שורש הכעס הוא עבודה זרה, והיינו כי אם יכיר האדם שלד' הארץ ומלואה לא יכעוס על שום דבר, כמו שהמשיל אזמו"ר זללה"ה, אדם שבא לבית חבירו ואם לא יתנהג כסדר מסודר כמו שהוא רוצה לא יכעוס, וכמו כן אם אדם יכיר שלד' הארץ ומלואה לא יכעוס על שום דבר, ורק עיקר הכעס נצמח מזה שהאדם איננו מכיר שהשי"ת הוא הבעלים של העולם, ונדמה לו שהוא שלו. וממילא כשאין נוהג כסדר שהוא רוצה כועס, ואילו היה נתבטל מדת הכעס היה מורה שהאדם יש לו תמיד הכרה שלד' הארץ ומלואה, והשי"ת הוא הבעלים מכל העולם, ואז לא היה שייך שום עבודה, והשי"ת חפץ בזה העולם כביכול בעבודת ישראל. ולזה לא עבר את הירדן, רק השי"ת הראה לו את ארץ ישראל, היינו שהשי"ת הראה לו שלעתיד יברר השי"ת זאת, שכל הכעס של ישראל הוא רק רותחא דרבנן. כי ארץ ישראל נקרא, ארץ אשר ד' אלהיך דורש אותה תמיד, היינו ששם היה לכל אחד הכרה שהשי"ת הוא הבעלים מכל דבר, ורק לעת עתה אין השי"ת חפץ עוד בזה שיהיה בהתגלות מפורש. וזה וד' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה:

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא.בזוה"ק (וילך רפ"ג:) לאן הלך אלא וילך כגופא בלא דרועא. הנה הזרועות אצל האדם מורין שביכולת האדם לנשאות כל דברים שבעולם. וזה כגופא בלא דרועא, דבזה היום נשלם משה רבינו בתכלית השלימות. וזה שאמר לא אוכל לצאת ולבוא, ואיתא בש"ס (סוטה י"ג:) לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתמו ממנו שערי החכמה, היינו שנשלם בד"ת בתכלית השלימות, ועליו אין להוסיף ואין לגרוע. אף שאיתא בזוה"ק (וירא ק"כ.) משה משה לא פסיק טעמא בגיוויהו קדמאה שלים בתראה שלים, היינו שמשרע"ה נשלם בתכלית השלימות תיכף מיום הולדו, ואיך שייך לומר שביום מיתתו נשלם. אך באמת נולד שלם, אך מצד שכל עבודתו היה לקבוע קדושה וד"ת אצל ישראל, וזה נשלם היום, היינו שכל כמה שהיה ביכולת לקבוע קדושה וד"ת בלב ישראל, היה נגמר בזה היום. וכמו בכל אדם יש מעלה שיכול בכל פעם להוסיף ד"ת וכבוד שמים, וכמו שכתיב (תהילים ע"א:י"ד) ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהלתך, אבל יש גריעות שביכולת ח"ו לפסוד ג"כ, אבל בעת שנשלם הגם שיש גריעות שאין ביכולת להוסיף עוד, אבל בזה יש יתרון ומעלה שאין ביכולת להפסיד. כן גם אצל משרע"ה הגם שאחר השלמה לא היה מוסיף עוד לקבוע ד"ת בלבות ישראל, אבל בזה יש יתרון שמה שקבע נקבע בקביעות, שאין ביכולתינו להפסיד ח"ו מזה הקדושה. וזה שאמר לא אוכל עוד לצאת ולבוא בד"ת, והיינו שאין להוסיף ואין לגרוע ח"ו. וזה שהזכיר כאן בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, וכמו שאיתא בש"ס (חולין קל"ט:) משה מן התורה מנין שנאמר בשגם הוא בשר. ומזה הוא הסימן שהוא היה הגדול שבנבראים, שמחמת שהשי"ת התפאר נגדו שגם הוא בשר מוכרח שהוא הגדול, וכדאיתא בזוה"ק (ויגש ר"ז.) על הפסוק ושמים לא זכו בעיניו (איוב ט"ו:ט"ו) וכי ס"ד דגריעותא דשמים הוא אלא חשיבו משמים איהו וכו' בעיניו הוא דלא זכו. וכן כאן שכתב בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, מאה ועשרים מורה על מדריגה היותר גבוה, והיינו שהשי"ת אמר עליו אף שהוא במדריגות היותר גבוהות ועכ"ז הוא ג"כ בשר, וזה שהזכיר גם כאן מאה ועשרים, שמורה על מדריגה גבוהה, ואז קבע קדושה אצל ישראל, והיינו שכל כמה שהיה באפשרות לקבוע קדושה, קבע אצל ישראל כיתד בל תמוט:

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד וגו' כי לא תשכח מפי זרעוהנה זאת המצוה, הוא המצוה האחרונה מן התרי"ג מצות. והתרי"ג מצות נקראים בזוה"ק (יתרו פ"ב:) תרי"ג עיטין דאורייתא. ואמר בזה כבוד אאמו"ר זללה"ה שלאיזה ענין הם עצות כי אין שייך לומר שהם עצות לאהבת ד' הלא אהבת ד' הוא ג"כ מצוה אחת מן התרי"ג מצות. וכן יראת ד' הוא ג"כ מצוה אחת מן התרי"ג מצות. ורק הם עצות לאדם להיות הגוף נמשך אחר רצון השי"ת, שלא יהיה לאדם שום נטיה בלב ח"ו להיפך מן רצונו של השי"ת. וכל העצות הוא הכל לבוא אל האור, כמו שהיה בעת מתן תורה. כי במתן תורה אז נקבע כל הדברות אצל כל אחד מישראל, שלא היה לאדם שום נטיה בלב היפך מרצונו ית'. ובעת שהשי"ת אמר המאמר אנכי ד' אלהיך, אז נקבע אצל כל אחד אחדות השי"ת, עד שלא היה שייך לומר המאמר לא יהיה לך. וכדאיתא בש"ס (שבת פ"ח:) שכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים. ופריך הגמ' כיון שמדיבור הראשון נתמלא כל העולם כולו בשמים, דיבור שני להיכן הלך, ומתרץ הגמ' העביר ראשון ראשון. היינו המאמר לא יהיה לך. ובעת

שהשי"ת אמר לא יהיה לך, אז נקבע זה המאמר בלב כל אחד ואחד מישראל. וכן בכל מאמר ומאמר עד הגמר, שאמר להם השי"ת שובו לכם לאהליכם ונעלם מהם זה האור. ולהיכן נגנז זה האור בדברי תורה, היינו שאם אדם מקיים התרי"ג מצות בשלימות, אז יש לו זה האור כמו שהיה אז במעמד הר סיני, ונקבע אצלו שלא יהיה לו שום נטיה בלב היפך מרצון השי"ת. ולזה הכא במצוה האחרונה מן התרי"ג מצות כתיב כי לא תשכח מפי זרעו, והיינו כי באמת בעומק הלב, שם אין לישראל ח"ו שום נטיה מרצון השי"ת, ורק על הלבוש נעלם זה האור. ולאחר שמקיים כל המצות בשלימות, אז גם על הלבוש לא יהיה לאדם שום נטיה היפך מרצון השי"ת:

שובה ישראל עד ד' אלהיך (הושע י"ד:ב').בש"ס (יומא פ"ו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר וכו'. הנה אחר הכשלון של אדם, רואה שנפרד מהשי"ת מאחר שעבר על רצונו ית', ובאמת אילו היה נפרד לגמרי מהשי"ת איך היה לו חיים בעת הפירוד. מאי משמע, שאף בעת שגבר עליו ההסתר היה מקושר עם אור השי"ת, וזה גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. וכמו שביאר בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה על פסוק (תהילים צ"ד:כ') היחברך כסא הוות. שהכסא שנוטל לעצמו כח והויה בפני עצמו לא ישב עליו השי"ת. שאם אדם נוטל לעצמו איזה גיאות, על זה האדם לא ישרה עליו אור השי"ת כמו שכתיב (תהילים ק"א:ה') גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל. ודרשו חז"ל (סוטה ה'.) אתו לא אוכל שהשי"ת לא ישכון אצל אדם שנוטל לעצמו גיאות והויה בפני עצמו. אבל זה השב אל ד', שמורה, שמתחיל להרעיש בעבודה על עת שהיה נסתר ממנו אור ד', ומקבל לעצמו שלזה יעבוד את השי"ת כעת ביותר בהירות. ומסלק מאתו כל הגיאות, רק להיות מאיך גרמיה למישרא עלייה גאותא דקוב"ה. ולזה האדם, מראה השי"ת שהיה מקושר עם אור השי"ת ונעשה כסא כבוד להשי"ת. וזה גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד:

שובה ישראל עד ד' אלהיך וגו' (הושע י"ד:ב').גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד וכו' (יומא פ"ו.) הנה כך גדול כוחה של תשובה. שבאמת יש מרחק רב בין הארץ עד כסא הכבוד, כמו שאיתא בש"ס (חגיגה י"ג.) מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה, ועביו של רקיע מהלך ת"ק שנה, ובין רקיע לרקיע וכו'. וזה השב אל ד' ופונה עצמו להשי"ת ואומר ממעמקי הלב סלח לנו אבינו כי חטאנו, מגיע ברגע אחת עד כסא הכבוד. ועד היכן גדול כוחה של תשובה, שאמרו חז"ל (יומא פ"ו:) שתשובה מאהבה זדוניות נעשות לו כזכיות. והיינו שרואה שאפילו בעת ההסתר היה מקושר תמיד עם אור השי"ת, ורק כל ההסתר שהציב השי"ת בעולם הוא הכל למען שיהיה מקום לעבודה. וכמו שכתיב בזאת הסדרא וד' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה, וענין בזה כי ים סוף מורה על תאוה וירדן מורה על כעס, כמו שאיתא בש"ס (נדרים כ"ב:) ההוא שעתא לא עברינן ירדנא, ולזה לא עבר משרע"ה את הירדן, כי זה היה כח משרע"ה לעורר את השורש מכל דבר, וכמו שכתיב (שמות ט"ו:כ"ה) ויורהו ד' עץ וישלך אל המים וימתקו המים. ואיתא במדרש (תנחומא בשלח פיסקא כד) עץ מר היה ורק מאחר שהכיר את השורש, ובעת שאדם מגיע להשורש אין שום מר בעולם, כי אצל השי"ת הוא הכל מתוק. וכמו שכתיב (תהילים ה':ה') לא יגורך רע ואיתא במדרש (תנחומא תזריע) אין הרע יורד מן השמים, שאצל השי"ת אין שום מר. ולזה מחמת שזה היה כוחו לעורר את השורש מכל דבר, לזה היה בכוחו גם עם עץ מר להמתיק המים. וכן נמי אצל נחש הנחושת שעשה מרע"ה, שכתיב (במדבר כ"א:ט') והביט אל נחש הנחושת וחי, ואיתא בש"ס (ר"ה כ"ט.) וכי נחש ממית או מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים וכו'. הכוונה ג"כ מחמת שעורר את אור השורש, ובשורש אין שום רע כלל. וכן הכא נמי אילו היה משרע"ה עובר את הירדן היה מבטל כל מדת כעס הנמצא בעוה"ז שמרומז בהירדן, וזה לא היה עדיין ברצון השי"ת, כי כל מדת כעס נצמח מזה שאדם אינו עומד בבהירות לפני השי"ת, כי אם יכיר האדם מפורש שלד' הארץ ומלואה, בוודאי לא יכעוס על שום דבר, וכמו שהמשיל בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה שאם אדם יבא לבית חבירו ולא נערך לו שם כסדר שהוא רוצה, בוודאי לא יכעוס, כן אם יכיר אדם מפורש שהשי"ת הוא הבעה"ב מזה העולם, לא יכעוס על שום דבר. ולזה הכוונה איתא בזוה"ק (בראשית כ"ז:) כל הכועס כאילו עובד ע"ז. נמצא שאם יבוטל מדת הכעס מן העולם יאפס כל ההסתר מזה העולם, וזאת לא היה ברצון השי"ת, כי השי"ת חפץ שיהיה מקום לעבודה. וזה שמראה לו השי"ת למי ששב אל ד' מאהבה, שבאמת היה מקושר עם אור השי"ת גם בעת שגבר עליו ההסתר, וכל ההסתר היה כדי שיהיה מקום לעבודה. ולזה נאמר שם, אשור לא יושיענו, ואשור מורה על תקיפות יתירה שאומר הכל בידי שמים אפילו יראת שמים, וכמו שמבואר במקום אחר. וזה אשור לא יושיענו, כי זה הוא אמת שהשי"ת מקיף את כל הבריאה שלא יזוז מרצונו ית' אפילו כחוט השערה, אבל מי שהולך בחושך על זה התקיפות נשאר בחושך. על סוס לא נרכב. סוס מורה על התבטלות עצום, כמו שאיתא בש"ס (סנהדרין צ"ו.) על האבות שרצו לפני כסוסים, והיינו שיבטל אדם את עצמו לגמרי ולא יתן שום מקום לתפיסתו, גם זה אין ברצון השי"ת, כי השי"ת רוצה שיבטל עצמו לפני השי"ת, אבל צריך ליתן ג"כ מקום לתפיסתו שישאר בחיים. ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו. וכמו שביאר בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה אשר זאת אמר הושע הנביא אחר הכשלון שהיה לו שאמר החליפם באומה אחרת. ובאמת וכי ח"ו היה כוונתו להחליפם, רק כוונתו היה, שזאת ידע הושע הנביא שהשי"ת התקשר עצמו עם ישראל בקשר חזק, לזאת אמר החליפם באומה אחרת, כדי שהשי"ת ישיב לו זאת התשובה שזאת אי אפשר. ועל הגוון נדמה שברצונו היה להכריח כביכול את השי"ת. ובאמת אצל השי"ת אין שום דבר הכרח ורק הכל הוא אצלו רצון פשוט, ולזה אחר זה הכשלון אמר, ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר בך ירוחם יתום. יתום מורה על קטנות הדעת, והיינו שזאת הוא ברצון השי"ת שאדם יעבוד את השי"ת עם זה הקטנות הדעת שיש לו, ולא ילך עם התקיפות שהכל הוא בידי שמים. וכן אל יבטל עצמו לגמרי. כן נמי אל יכריח כביכול את השי"ת, ורק יעבוד את השי"ת עם זה הדעת שיש לו, ולא ילך עם התקיפות שהכל הוא בידי שמים. וכן אל יבטל עצמו לגמרי כן נמי אל יכריח כביכול את השי"ת, ורק יעבוד את השי"ת עם זה הדעת שיש לו עד מקום שידו מגעת. וכל זה הוא בהוה מוכרח להיות מעט הסתרה, כדי שיהיה מקום לעבודה, אבל על העבר שגבר על האדם ההסתר ולאחר התשובה שפונה עצמו להשי"ת, אז מראה לו השי"ת כנ"ל שגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. וכן שזדונות נעשות לו כזכיות, שזה הכל מורה שגם בעת ההסתר היה מקושר עם השי"ת: